

עוני ומדיניות כלכלית

אריה ארנון

אפשר להסיק מדוח העוני כי הכלכלנים שוב נכשלו. אך הנתונים האחרונים מוכיחים דווקא את כוחה של המדיניות הכלכלית. אין ספק כי קובעי המדיניות הזאת, שהנהיגו לפני שנתיים את הקיצוצים החדים בקצבאות, לא הופתעו. התחזיות שמדיניותם תוליך להעמקת העוני הופיעה בכתובים כבר אז. אפשר לומר כי הם "הצליחו" להגשים את תכניותיהם. אבל כדאי לשאול מדוע זו המדיניות והאם יש לה חלופה.

הקיצוץ החד בקצבאות, שהיה כזכור חלק מתקציב 2003, נגזר מהשקפתם של קובעי המדיניות הכלכלית, במיוחד שר האוצר ובנק ישראל והשקפה זו לא השתנתה גם כשנתניהו החליף את שלום. ביסודה נמצאת מנטרה בלתי משתנה: תמיד יש להוריד מסים ולקצץ בשירותים החברתיים. זו התרופה לכל חולי.

כך נאמר גם במסמך שהגיש האוצר לפני זמן קצר, לקראת הדיונים על תקציב 2005: הסקטור הציבורי הוא הבעיה והסקטור הפרטי הוא הפתרון. השמן והרזה בניסוחו של ביבי. מי שיקרא את המסמך שהגיש האוצר עם תקציב 2005 יראה עד כמה בלתי משתנה החשיבה. כך מציע האוצר בזמן הקצר, בשלב א' של התוכנית, "להקטין משמעותית בהוצאות ולהוריד מסים". ואילו בטווח הבינוני, "בשלב ב'... יש להקטין בהוצאות כאחוז מהתוצר ולהפחית מסים". ואז, הפתעה! בשלב ג' בתוכנית "יש להגביל הגידול בהוצאות הממשלה ולהמשיך את הורדת נטל המס."

מקורה של המדיניות העוינת את הציבורי ומשבחת את הפרטי, זו המולידה את העוני ומנציחה את אי השוויון ונכשלת בהפחתת האבטלה, הוא באמונתם העזה של קובעי המדיניות בשוק החופשי. האוצר ובנק ישראל חותרים לאימוץ מודל קפיטליסטי אמריקאי ודוחים את מודל מדינת הרווחה האירופית.

העוני המתרחב אצלנו הוא תוצאה של "הצלחת" התפיסה הזאת. בניגוד למה שחוזרים וטוענים דוברי השלטון, יש חלופה למדיניות הזאת. התשובה לעוני אינה בקיצוץ

הקצבאות. המטרה צריכה להיות כינונם מחדש של צמיחה ותעסוקה המכבדת את בעליה, במדינת רווחה. כדי ליצור מקומות עבודה צריכה המדיניות להיות מרחיבה. הטיפול במעמד המתרחב של עובדים בשכר נמוך הוא בצמיחה תוך יצירת מקומות עבודה שבהם התמורה גבוהה מהקצבאות וקו העוני. השוק אינו מבטיח שכר הולם ברמות השכר הנמוכות ולכן יש לשלם סובסידיה לעובדים המקבלים שכר נמוך כנהוג בלא מעט מדינות. כלומר, נחוצה התערבות במנגנוני השוק על ידי הנהגת מה שקרוי מס הכנסה שלילי שיבטיח תמורה הוגנת לכל עבודה.

ראוי שישראל תאמץ גישה חברתית וכלכלית אירופית כזו שאינה שוללת באופן נחרץ וקבוע את הציבורי. כך נהיה למדינה שבה הדאגה לצמצום אי השוויון והפחתת העוני לא תהיה מהשפה לחוץ וטיפול קורבן שוב ושוב למאמיני "השוק החופשי" ולמדיניות הנוחה להם.